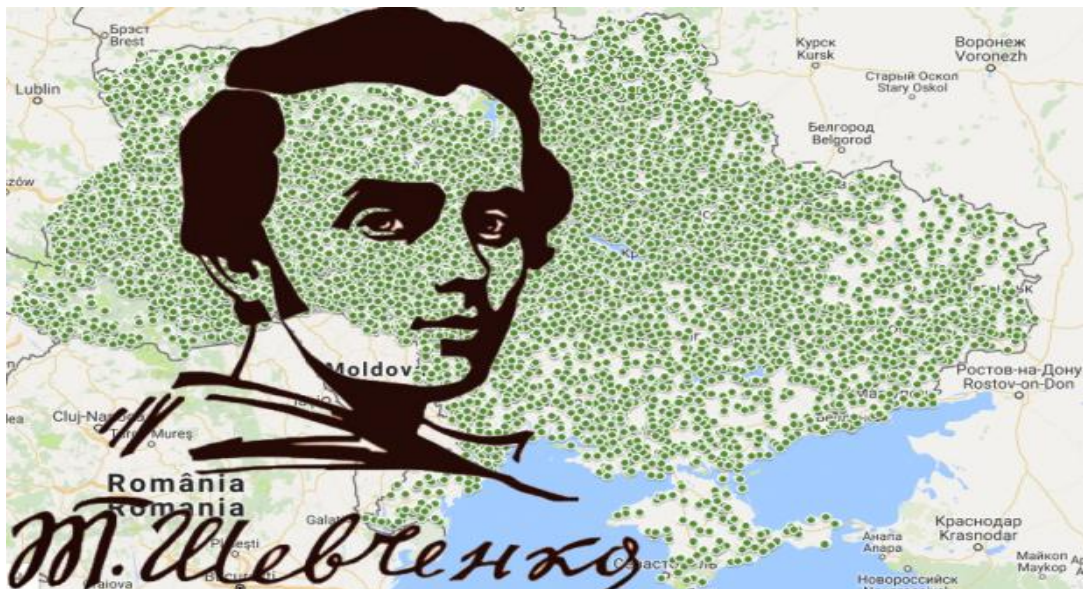

Заняття № 3.
Роздуми Шевченка про плинність, скороминущість
життя людини, про долю людини на землі.
«Ой три шляхи широкії...»

"Він був сином мужика — і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком — і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком — і вказав нові світи й вільні шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій".

Іван Франко

Окрилюймося!

Сторінки документальних свідчень

Доки самодержавна феміда зважувала всі гріхи Кирило-Мефодіївського товариства, Шевченко, сидячи в казематі Третього відділення, невсипущими думками линув в Україну. Ні, не особисте становище хвилювало поета, бо на допитах «власною непохитністю поет доводив, бувало, до безсилої люті навіть навісних своїх катів... Не дозволяючи брудним рукам і язикам нищпорити у своєму серці й знаючи, в знайдених паперах, зі всіх боків вже обнюханих жандармами, немає доказів його належності до таємного політичного товариства... Шевченко, на відміну від легкодушних побратимів, не сказав жодного зайвого слова...»

Значно пізніше, повертаючись уже із заслання, Шевченко бачив сон-асоціацію, пов'язаний з його становищем в'язня. У щоденнику письменника читаємо: *«Будто бы Дубельт со своими помошниками в своем уютном кабинете перед пылающим камином тщетно навращал на путь истины, грозил пыткой, и в заключение плюнул и назвал меня извергом рода человеческого»*. Можете уявити собі стан Шевченка тих днів, коли навіть через багато років по тому спогад був настільки болючим? Незважаючи на тяжкі обставини перебування в казематі, поет писав. Тут він створив 13 поезій, які пізніше об'єднав у цикл «В казематі». Чуттєва поетична палітра творів циклу різноманітна; від трагедійно-болісного зойку *«Та не однаково мені, Як Україну злії люде Присплять..»* до нев'януче-спокійного *«Садок вишневий коло хати...»*

Цикл (грецьк. *kuklos* — коло) — ряд пов'язаних між собою явищ, які творять певну замкнуту цілість. У літературі — сукупність художніх творів одного жанру, які об'єднуються задумом автора в естетичну цілість. Послідовність творів, які включаються до Ц., визначається плинністю настрою ліричного героя чи розвитком внутрішнього конфлікту, переживання. Різні за мотивами, інтонаційно-ритмічною структурою, строфічною будовою, жанрами, твори Ц. витримані у спільному стильовому ключі, завдяки композиційній єдності набувають додаткової естетичної вартості.

«Ой три шляхи широкії...»

Ця окраса поетичного циклу «В казематі», поза сумнівом, у кожного з нас викликає свої асоціації, потаємні почуття, роздуми. Уявіть: каземат, кайдани, жалюгідні блискітки петербурзького сонця, гірка неволя...

Розпачу й відчаю не було. Була віра й сподівання. А ще — ніжні медитативні вірші, які будили згадку про край з чарівною природою та нелегкою долею — Україну. Одна з поезій, «Ой три шляхи широкії...», символізувала власну долю поета.

З першого погляду цей вірш нагадує казку, щоправда, із сумним кінцем. Або історичну пісню. Якщо вчитатися уважніше, то відчуєте глибину узагальнення, широку картину українського життя від давніх часів до сучасних поетові. Постійно молодим людям, козакам, доводилося вирушати на чужину — у козацькі походи, на роботи з будівництва північної столиці імперії, у пошуках кращої долі.

Пізніше були переселення кількох хвиль еміграції за океан. І далеко не завжди люди могли повернутися на батьківщину, улаштувати свою долю. Рідним залишалось лише сумувати та виглядати свого сина, брата, нареченого, чоловіка... по-різному реагують мати, сестра, дружина та наречена, сподівання яких розбилися об невблаганну дійсність.

Як відзначають літературознавці, за змістом і формою поетичний текст Шевченка поділяється на дві частини, по чотири строфи і по 16 рядків у кожній. У першій частині кожне речення - у стверджувальній формі. Три шляхи зійшлися до купи, три брати розійшлися на чужину, мати посадила три ясені, сестра - три явори, невістка - тополю, а дівчина - калину. Друга частина твору виступає, таким чином, сумним і важким контрастом першої: брати не вертаються, дерева засихають, трагічна доля жінок...

С. Караффа-Корбут. Ілюстрація до вірша «Ой три шляхи широкії...». 1963 р.

Друга частина твору виступає, таким чином, сумним і важким контрастом першої: брати не вертаються, дерева засихають, трагічна доля жінок...

З народнопоетичних джерел

Отже, у поезії вжито дуже поширений у народних творах прийом, за якого **композиція** будується на трьох елементах. Так, у творі фігурують троє братів, які розійшлися з України на чужу землю трьома різними шляхами. Стара мати чекає на своїх дітей, кожного з братів чекає мати, сестра, дівчина. **Фольклорний паралелізм** - один з найбільш уживаних прийомів, якщо йдеться про народні тексти. Шевченко свідомо ставить цей прийом у свій вірш, аби створити **стилізацію під народну пісню**.

У поезії використано **образи**, що традиційно використовують у фольклорі:

- ✚ ясен — символ молодого покоління й тим самим символ безперервності життя;
- ✚ явір — символ чоловіка взагалі й молодого парубка зокрема; також це дерево є символом безсмертя, тому явір садили на могилах;
- ✚ тополя — символ жіночої долі, дівчини;
- ✚ калина — символ України, дерево українського роду, символ молодості, шлюбу.

Символічно, що коли брати не вертаються, дерева засихають. Так само традиційно фольклорним є й образ «трьох шляхів», що заростають терном, — цей народний **образ-символ** використано в багатьох народних піснях.

«Ой три шляхи широкії до купи зійшлися» - так починається твір, а «три шляхи широкії терном заростають» - так закінчується. Симетрія початку й кінця тут дуже виразна. У поезії Тараса Шевченка шлях займає особливе місце

й несе глибоке поетичне та філософське значення. Шлях – це дорога життя, безповоротна, часто трагічна; вибір цієї дороги являється ілюзорним, сама дорога – облудною, а вертання додому – неможливим. Таки чином, тут поєднуються **мотиви** розлуки з рідними, смерті дівчини від туги за коханим, горя матері, яка втрачає синів.

Однак ця поезія не ліричній, а **ліро-епічний твір**, що має жанрові ознаки **балади** - поезії з напруженим сюжетом, в основі якого лежить незвичайна подія.

І все ж Т.Г. Шевченко виступає не лише сліпим наслідувачем зразків народної пісенності. Фольклорний матеріал у поетичній обробці талановитого майстра набуває **філософського значення** й виконує одразу кілька смислових завдань.

По-перше, поезія вказує на «типовість» ситуації, у якій троє братів залишають рідну землю. Фольклорна форма надає тексту відтінку «давності», відтак поет підкреслює, що «так було і так є». Оскільки відірваність від рідної землі є неприродною, вимушеною, гіркою для будь-якої людини, то поєднання з фольклорною «типовістю» створює своєрідний **контекст**, який підкреслює абсурдність цих подій; проступає тема неправної трагічної втрати, яку спричинила розлука людини з батьківщиною.

По-друге, важливо, що цей твір Шевченко написав під час заслання. У такій формі поет висловлює власну тугу за Батьківщиною, бажання бути ближче до своєї землі.

Тут цікаво! Тут цікаво! Тут цікаво!

150-річчя та 200-річчя від народження Тараса Шевченка стали знаменними датами Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО. У засобах масової інформації цієї поважної міжнародної організації широко висвітлювалося значення Тараса Шевченка для української та світової культури.

